

TÜRKİYE'DE ANAKENTLERDE ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLER VE SORUN ALANLARI¹

Cenay BABAĞLU²³

Öz

Çalışma kapsamında anakentlerin ortaya çıkış süreci ve Türkiye'deki gelişim çizgisi incelenmiş, engelli hizmetleriyle bağlantılı olarak anakent yönetimlerinin görev ve sorumlulukları irdelenmiştir. Engellilere yönelik hizmetlere yönelik yaklaşımlar üzerinden incelenen ve hak temelli yaklaşım üzerinden engellilerin beklentileri ve taleplerine yönelik değerlendirmelerde bulunulmuş, mevcut sorun alanları sorgulanmıştır. Çalışmanın amacı farklı saiklerle ötelenen engellilere yönelik hizmetleri anakent ve kent yönetimleri açısından sorgulamak, sorun alanlarını aşmak için engellilerin süreçlere katılımının önemini ve gereğini ortaya koymaktır. Bu açıdan, yerel düzeydeki engelli hizmetleri ve sürece dâhil olacak aktörler mevzuat üzerinden incelenmiş, resmi raporlar üzerinden uygulamalarla kıyaslamalara gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anakent, Büyükşehir, Belediye, Engellilik, Katılım, Hak Temelli Yaklaşım, Bütünleşme, Bütünşehir

1 Makalenin Geliş Tarihi: 15.03.2018

Makale Kabul Tarihi: 06.04.2018

2 Bu çalışma, yazarın 'Türkiye'de Engelli Politikaları ve Sivil Toplum Örgütlerinin Kentsel Engelli Politikalarına Etkisi: Ankara Örneği' (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015) isimli doktora tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

3 Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü. e-mail: cbabaoglu@ohu.edu.tr / cenaybabaoglu@tbmm.gov.tr

Atıf: Babaoğlu, C. (2018). Türkiye'de Anakentlerde Engellilere Yönelik Hizmetler ve Sorun Alanları. *Tesam Akademi Dergisi, Yerel Yönetimler Özel Sayısı*, 79 - 110. <http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.419241>

Services and Problem Areas in Turkey for the Disabled in Metropolitan

Abstract

In this study, been examined the emergence process of metropolitans and development process in Turkey, in conjunction with the duties and responsibilities of metropolitan administrators in disability services. Disability-oriented services were assessed on a rights-based approach and the existing problem areas were questioned. The aim of this study is to inquire the disability-oriented services in urban areas which are shifted with different motives. In this respect, disability services at the local level and the actors involved in the process were examined through legislations and compared with the practices based on official reports.

Keywords: Metropolitan, Municipality, Disability, Participation, Right Based Approach, Integration

Giriş

Anakent kavramının kökeni Yunanca metro/ana ve polis/kent terimlerinden meydana gelen metropolis ifadesine dayanmaktadır. Kavram, özellikle Londra, ve Paris gibi sanayi devriminden sonra yoğun göç dalgalarıyla bir anda genişleyen ve büyüyen kentsel alanlar için kullanılmaya başlanmıştır. Bu genişleyen alanlara yönelik kentsel hizmetlerin yükümlülüklerin merkezdeki sorumlu yönetimlere verilmesiyle daha geniş alanları kapsayan kentsel yönetim yapıları doğmuştur (Eke, 1982, s. 6). Anakentler genel olarak sanayileşmiş ülkelerde ortaya çıkan, sınırları eski tip kentleri aşan ve daha farklı yönetim şekilleriyle sorunları çözülebilecek kentsel alanlar olarak nitelenmektedir (Eke, 1982, s. 5).

Türkiye nüfus sayım bilgilerine göre 2016 yılından itibaren nüfusun yaklaşık %91,8’inin kentsel alanlarda yaşamlarını sürdürdüğü görülmektedir (TÜİK, 2016). Bu oran 2011’de %76,2’dir. Engelli nüfusla ilgili son istatistiki bilgilerin sunulduğu 2010 yılında ise engelli nüfusun %62,4’ünün kentsel alanda yaşadığı belirlenmiştir (TÜİK, 2010). Ancak 2011 yılından 2014’e kadar yaşanan yaklaşık %20’lik kentsel nüfus artışı düşünüldüğünde engelli nüfusun en az %75’inin de kentsel alanda yaşamını sürdürdüğü düşünülebilir. Ayrıca erişebilirlik, ulaşılabilirlik, istihdam olanaklarının ve sağlık, eğitim gibi hizmetlerin de kentlerde yoğunlaştıkları görülmektedir. Dolayısıyla engelli nüfusun kentsel alanlarda yoğunlaştığını söylemek mümkündür (Kesgin, 2014, s.4). Bu açıdan engelli politikaları açısından kent yönetimleri ayrı bir önem kazanmaktadır.

Anakent Yönetimlerinin Gelişimi

Anakent yönetimlerinin ortaya çıkışıyla ilgili iki ana yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. Bunlar reformcu yaklaşım ve kamu tercihi yaklaşımıdır. Reformculara göre hizmette etkinlik, etkililik ve verimliliğin sağlanması için kentsel alanda en az sayıda yönetim birimi kurulması temel yaklaşım olmalıdır. Çünkü birim sayısı arttıkça sorumluluk sınırlarının tespiti zorlaşmakta ve hizmetlerin sunumunda maliyetler yükselmektedir. Bu yüzden mümkünse anakent düzeyindeki tek bir yönetim altında kentin yönetilmesi en ekonomik yaklaşımdır. Tüm yerel yönetimlerin birleştirilmesi ve tekleştirilmesi hedeftir (Gül, 2012, s. 68; Tekel, 2009, s. 192).

Kamu tercihi kuramını temel alan yaklaşımda ise tekil yönetimlere demokratik olmadıkları, merkeziyetçiliği ve bürokrasiyi arttırdıkları gibi

sebeplerle karşı çıkılır. Çoklu yönetim yapıları rekabet ile daha iyi hizmet üretebilmektedirler, ayrıca demokratik kanalların açık olması şeffaflık ve hesapverebilirlik imkânlarını da arttırmaktadır. Kamu tercihi yaklaşımının, uygulama sorunları olmakla birlikte daha katılımcı bir model sunduğunu söylemek mümkündür (Gül, 2012, s. 68-69; Tekel, 2009, s. 192-193).

Yukarıda sözü edilen yaklaşımlar temelinde oluşturulan anakent yönetimlerinin yapıları da örgütsel nitelikleri ve kurumsal süreçleri bakımından farklılaşmaktadır. Bu modelleri üç başlık altında toplamak mümkündür. İlk model tek kademeli yönetimdir. Bu modelde yerel yönetim birimleri birleştirilmekte ve görevler tek elde toplanmaktadır. Hizmet birimleri birleştirilmekte ve tüm hizmetlerin tek elden yürütülmesi ile etkinliğin sağlanması hedeflenmektedir. İkinci model olan çift kademeli yönetimde ya özel amaçlı anakent alan yönetimleri oluşturularak diğer yerel yönetim birimlerinin yanında yeni bir anakent yönetimi oluşturulur ya da geniş ölçekli anakent alan yönetimleri oluşturulur. Geniş alan yönetimlerinin daha çok federasyon yönetimlerini andırıldığı söylenebilir. Üçüncü model ise isteğe bağlı anakent yönetimleridir. Bu model isteğe bağlı kısa süreli ve uzun süreli yönetimler olarak iki şekilde uygulama imkânı bulmuştur. Kısa süreli biçimlerde özel birlikler, yönetimler arası işbirlikleri ya da özel amaçlı anakentsel yönetimler oluşturulabilmektedir. Uzun süreli yönetimlerde ise yine birleşmeler ya da yerel federasyonlar görülmektedir (Eke, 1985, s. 46; Görmez, 1993, s. 20; Ayman-Güler, 1987, s. 118; Keleş, 1985, s. 71-72; Yıldırım, 2014, s. 327-342). Köln, New York gibi örnekler tek kademeli yönetimlere; Toronto, Barselona, Londra iki kademeli yönetimlere; Los Angeles, kısa süreli isteğe bağlı yönetimlere; Melbourne ise uzun süreli isteğe bağlı yönetimlere örnek gösterilebilir (Yıldırım, 2014, s. 327-342). Türkiye’de 1984’te anakent yönetim modeli oluşturulurken de Toronto, Barselona ve Londra örneklerinden faydalanılmıştır (Keleş, 1985, s. 73; Kavruk, 2011b, s. 60). Ancak Londra örneğinin yıllar içerisinde özel amaçlı yönetimler geliştirdiği ve daha karmaşık bir yapıya büründüğü izlenmiştir (Kavruk, 2011b, s. 65-66). Türkiye’nin de anakent yönetimlerinde son on yılda iki kademeli yönetimden tek kademeli yönetime doğru kimi uygulamalara gittiği izlenmektedir (Yıldırım, 2014, s. 338-339).

Anakent yönetimlerinde yerel özerklik, etkinlik, etkililik, katılım, erişilebilirlik, hesap verilebilirlik, kentsel alan büyüklüğü gibi ilkeler üzerinden tartışılmaktadır (Gül, 2012, s. 69). Anakent yönetimlerinde ölçek ekonomisi yaklaşımın öne çıkarılması ile hizmet etkinliği hedeflenmektedir, ancak alt kademe yönetimleri de katılım ve yerleşme ilkeleri ile

bağdaşmaktadır (Tuzcuoğlu, 2003, s. 79-80). Öte yandan anakent alanı içerisinde ilçe ve alt kademe sayılarının artması hizmetlerin sunumu, eş-güdüm ve planlama noktalarında sakıncalar doğurmaktadır. İlçe ve ilk kademe belediyelerinde mali sıkıntılar ve personel eksiklikleri de sorunun başka bir boyutudur (Tekel, 2009, s. 192). Bu sorunları aşmak için kentsel alanda yönetim birleşmeleri önerilmektedir, ancak bu birleştirmelerin etkinliği ne kadar sağladığı da ayrı bir sorun alanıdır. Tokyo gibi örneklerde anakent yönetimlerinin de maliyetleri düşüremedikleri izlenmektedir (Gül, 2012, s. 68-69).

Yerel yönetimlerin tarihsel süreç boyunca katılıma daha açık yapısının da anakent biçimlerine dönüştükçe kaybolduğu iddia edilmektedir. Öte yandan daha geniş kentsel alan yönetimlerinde planlama yapmak ve uygulamak, ayrıca iktisadi etkinliği sağlayabilmek daha mümkün gözük-mektedir (Eke, 1982, s. 16). Anakent yönetimlerine dair tartışmalar da genelde bu iki eksenle yoğunlaşmaktadır. Bir yandan anakent yönetim-lerinin halkın katılımına açık olmadığı, demokratik ve hesap verebilir-likten uzak olduğu, daha karmaşık yönetim katmanlarıyla katı ve etkin olmayan bir yönetim modeli olduğu söylenirken bir yandan eski tip yerel yönetimlerin ancak arttırımcı biçimlerle politika üretebildikleri hâlbuki büyük metropollerin çok karmaşık ve yepyeni sorunlarının bulunduğu ve bu sorunların ancak daha genel yaklaşımlarla çözülebileceği iddia edilmektedir. Ayrıca ölçek ekonomileri yaklaşımıyla ekonomik etkinliğin ancak metropolitan yönetimlerle sağlanabileceği savunulmaktadır (Vogel ve Harrigan, 2007, s. 264-266).

Türkiye’de Anakentlerin Gelişimi

Türkiye’de bir yandan genişleyen kentsel alanların sorunlarına çözüm bulmak bir yandan ölçek ekonomileri yaklaşımıyla hizmet sunumunda etkinliği sağlamak adına 1960’lardan itibaren yeni arayışlar ortaya çıkmış ve süreç sonunda anakent yönetimleri oluşturulmuştur. İzleyen başlıkta tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan Türkiye’deki anakent deneyimi incelenecektir.

Anakent yönetimi arayışları 1963-1967 yıllarını kapsayan ilk kalkınma planında ‘*Büyük Şehir Bölgeleri*’ olarak ismen yer almış, II. Kalkınma Planı’nda da anakentlere özgü bir yönetim biçimi getirilmesi önerisi geliştirilmiştir (Ayman-Güler, 1987, s. 121). 1965 yılında Ankara, İstanbul ve İzmir gibi kentlerin nazım planlarını hazırlamak için Metropolitan Planla-

ma Büroları kurulmuştur (Özdemir ve Meşhur, 2011, s. 173). 1969 yılında “Metropolitan İdare” tanımı getirilmiştir (Ayman-Güler, 1987, s. 123). 1972 yılında “Metropolitan Hizmet Birliği Kanun Tasarı” hazırlanmış ve 100 bin nüfus eşiğini aşan yerleşim yerlerinde zorunlu hizmet birlikleri yoluyla bir büyükşehir yönetimi kurgulanmıştır (Eke, 1982, s. 169-172; Keleş ve Yavuz, 1989, s. 266). Sonuç olarak 1980’lere kadar bu yeni yerel yönetim modelinin uygulamaya geçirilmesi planlanmıştır (Ayman-Güler, 1987, s. 123). İfade edilen bu hazırlıklar, ancak 12 Eylül 1980 darbesinden sonra hayata geçirilebilmiştir. Öncelikle büyük kentlerin çevresinde yer alan küçük yerleşim alanlarının ana belediyelere bağlanması kararlaştırılmıştır (Görmez, 1993, s. 21 ve Görmez, 1997, s. 139) Ardından 1982 yılında hazırlanan anayasayla da anakent yönetimlerine yönelik temel dayanak hazırlanmıştır.

1982 Anayasasında yerel yönetimler ile ilgili iki hüküm öngörülmüştür. 1982 Anayasası’nın 123. ve 127. maddelerinde Türkiye’nin idari yapısı ve yerel yönetimler tanımlanmıştır. Buna göre *“idare, kuruluş ve görevleri bakımından merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanmaktadır”* (1982 Anayasası-Md. 123). Ayrıca 127. maddede mahalli idareler;

“...(i)l, belediye ve köy halkının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişilikleri”

olarak tanımlanmıştır. Aynı maddede *“büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimlerine”- yönelik kanun çıkartılabileceği* ifadesi de yer almaktadır. Bu ifade 1984 yılındaki 195 sayılı “Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi” isimli KHK ile hayat bulmuş ve İstanbul, Ankara ve İzmir için anakent yönetimleri oluşturulmuştur (Kılınç, 2010, s. 72). 3030 sayılı düzenleme ile bu KHK kanun haline dönüştürülmüş ve anakent kurulması kriteri olarak il merkezinde birden fazla ilçenin var olması koşulu belirlenmiştir. Kanun ile meclis, encümen ve belediye başkanından oluşan üçlü yönetim yapısı anakentlerin tarihi kökenlerine uygun olarak devam ettirilmiştir (Keleş, 1985, s. 79-80). Ancak anakent yönetiminin üç temel organından biri olan belediye encümeninin atanmışlardan oluşması ve başkan adına yetki kullanabilen genel sekreterin İçişleri Bakanının onayıyla atanması anakent yönetimlerinin özerkliği konusunda sorunlu yapısını göstermektedir (Görmez, 1989, s. 149-150). 1984 sonrası anakent yönetimlerine yönelik eğilim artarak devam etmiştir (Kavruk, 2009, s. 21). Üç büyük şehirden sonra sırasıyla; Adana, Bursa, Gaziantep, Konya, Kayseri,

Eskişehir, Samsun, Antalya, Mersin, Kocaeli, Erzurum, Diyarbakır ve Sakarya’da yeni ilçeler kurularak bu şehirler de anakent haline dönüştürülmüştür (Çınar, Zengin ve Çiner, 2009, s. 53; Keleş, 2012, s. 3; Özdemir ve Meşhur, 2011, s. 174).

2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı kanun ile anakent olma koşuluna en az üç ilçe belediyesine sahip olmanın yanında nüfus kriteri eklenmiş ve il merkezi nüfusunun 750 bin ve üstü olması şartı getirilmiştir. Ayrıca büyükşehir belediyesi sınırları için coğrafi bir kriter geliştirilerek; nüfusu 2 milyonu aşan kentlerde, anakent sınırının çapı 50 km, 1 ile 2 milyon arası nüfuslu anakentlerde sınırın çapı 30 km, 1 milyonu aşmayan şehirlerde ise sınır çapı 20 km olarak belirlenmiştir. Ancak İstanbul ve Kocaeli için özel bir hüküm getirilerek anakent sınırının il sınırları ile örtüştüğü şeklinde bir düzenlemeye gidilmiştir. Kentlerin ekonomik gelişmişlik düzeyinin ve fiziki yerleşim düzeninin göz önünde bulundurulacağı da ayrıca belirtilmiştir. Anakentlerin yönetim yapısı ise genel olarak değiştirilmemiştir (Keleş, 2012, s. 3-4; Kılınç, 2011, s. 73-74; Özdemir ve Meşhur, 2011, s. 175; Tekel, 2009, s. 199). Ancak encümenin tamamen atanmışlardan oluşan kimliği, yarı yarıya seçilmişler lehine değiştirilmiştir (Sezer, 2008, s. 400). Bu arada 2005 yılında çıkartılan “5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu” ile daha önce belirli hizmetlerden sorumlu il özel idareleri il sınırları içerisinde başka kurum ve kuruluşlara verilmeyen hizmetlerden sorumlu tutulmuş, böylece anakentlerde de daha güçlü bir hale getirilmiştir (Sezer, 2008, s. 356-358). 2008 yılında anakentlerle ilgili yeni bir düzenlemeye gidilmiş ve 5747 sayılı kanun ile anakent sınırları içerisinde kalan 283 ilk kademe belediyesinin 240’ının tüzel kişilikleri kaldırılmış, kalanlar ise mahallelere, beldelere ya da köye dönüştürülmüştür (Keleş, 2012, s. 4; Kılınç, 2010, s. 74). 6 Aralık 2012 tarihinde çıkarılan 6360 sayılı kanun ile 26 yeni ilçe kurulmuş, 13 yeni büyükşehir belediyesi kurularak toplam anakent sayısı 29’a yükseltilmiştir (İzci ve Turan, 2013: 119). Bu kanun ile daha önce İstanbul ve Kocaeli için uygulanan il sınırlarıyla örtüşen anakent sınırları tüm anakentler için geçerli kabul edilmiştir ve toplam 29 anakente il özel idareleri kaldırılmıştır. Ayrıca 1.592 belde belediyesinin ve 16.082 köyün tüzel kişilikleri ve büyükşehirlerdeki il özel idareleri ortadan kaldırılmıştır (Ayman-Güler, 2012, s. 1). 6360 sayılı kanunda anakent olabilmek için gerekli nüfus sınırı olan 750 bin sayısı korunmuştur, ancak öncesinde ilgili kent nüfusu geçerli iken bu kanunda il sınırları içerisindeki tüm nüfus kriteri olarak öngörülmüştür (Keleş, 2012, s. 6). Bu kriterin hangi dayanaklarla belirlendiği, farklı coğrafi nitelikteki kentlerde anakent sınırlarının nasıl il sınırlarıyla çizildiği, “Avrupa Yerel

Yönetimler Özerklik Şartı'nda⁴ yer alan *yerindenlik*⁵ ilkesinin ve katılım koşullarının geçerliliği, anayasal aykırılıklar, geniş yetkilerle donatılmış anakent ve belediye başkanı modelinin Türkiye içinde yaratabileceği sorunlar gibi pek çok konu 6360 sayılı kanun ile tartışılmaya başlamıştır (Atmaca, 2013, s. 178-180; Gül, 2012, s. 76; Keleş, 2012, s. 6-9). Hizmet sunumunda yaşanabilecek problemler de aynı şekilde farklı anakent örnekleri üzerinden dile getirilmektedir (Erdoğan ve Çubukçu, 2012; İzci ve Turan, 2013; Köroğlu, 2015; Oğuz ve Özbek-Sönmez, 2012; Yeniğül ve Çamur, 2012). Kanun ile Türkiye gündemine özellikle Ankara Büyükşehir ve Çankaya ilçe belediyeleri arasındaki sürtüşmelerle gelen büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve yetki karmaşaları da kısmen giderilmiş ve ilçe belediyelerinin yetkileri 5216 sayılı kanuna oranla artırılırken, büyükşehir belediyeleri koordinasyonu sağlayan ve kısmi üst karar merci konumuna getirilmiştir (İzci ve Turan, 2013, s. 134). Öte yandan kanunun getirdiği düzenlemelere karşı eleştiriler devam ederken 14.03.2013 tarihli 6447 sayılı kanun ile 6360 sayılı kanunda değişiklik yapılmış ve Ordu ilinin de büyükşehir yapılması kararlaştırılmıştır (Atmaca, 2013, s. 177). Böylelikle Türkiye'deki anakent sayısı otuza yükselmiştir. İlgili kentlerin listesi aşağıda Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Türkiye'de Anakentler

Ana-kent	Yıl	İlgili Düzenleme	Anakent	Yıl	İlgili Düzenleme
Ankara	1984	195 sayılı KHK ve 3030 sayılı kanun	Samsun	1993	504 sayılı KHK
İstanbul	1984	195 sayılı KHK ve 3030 sayılı kanun	Sakarya	2000	593 sayılı KHK
İzmir	1984	195 sayılı KHK ve 3030 sayılı kanun	Aydın	2012	6360 sayılı Kanun

4 Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Türkiye'de 3723 sayılı yasayla 1992 yılında bazı çekincelerle birlikte kabul edilmiştir.

5 Subsidiarite ilkesi olarak da isimlendirilen ilke, halka hizmetin en yakın idari birim tarafından götürülmesini ifade eder.

Adana	1986	3306 sayılı kanun	Balıkesir	2012	6360 sayılı Kanun
Bursa	1987	3391 sayılı kanun	Denizli	2012	6360 sayılı Kanun
Gaziantep	1987	3398 sayılı kanun	Hatay	2012	6360 sayılı Kanun
Konya	1987	3399 sayılı kanun	K a h r a - m a n m a - r a ş	2012	6360 sayılı Kanun
Kayseri	1988	3508 sayılı kanun	Malatya	2012	6360 sayılı Kanun
Antalya	1993	504 sayılı KHK	Manisa	2012	6360 sayılı Kanun
Di y a r - b a k ı r	1993	504 sayılı KHK	Muğla	2012	6360 sayılı Kanun
E r z u - r u m	1993	504 sayılı KHK	Trabzon	2012	6360 sayılı Kanun
Eskişehir	1993	504 sayılı KHK	Şanlıurfa	2012	6360 sayılı Kanun
Kocaeli	1993	504 sayılı KHK	Van	2012	6360 sayılı Kanun
Mersin	1993	504 sayılı KHK	Ordu	2013	6447 sayılı Kanun

6360 sayılı kanun ile daha önce büyükşehir ilçe belediyeleri için %2,5 olan genel bütçe vergi gelirleri payı %4,5’e çıkarılmış, bu payın %30’unun da büyükşehirlere aktarılacağı belirtilmiştir. Ayrıca büyükşehir belediyesi sınırları içerisindeki genel bütçe gelirleri tahsilatının büyükşehirlere aktarılacak kısmı %5’ten, %6’ya yükseltilmiştir. Bu oranın %60’ı doğrudan ilgili büyükşehir belediyesine aktarılırken; kalan kısmın %70’i nüfusa, %30’luk kısmının da il sınırının büyüklüğü oranınca büyükşehir belediyeleri arasında paylaşılması öngörülmüştür (İzci ve Turan, 2013, s. 134).

Sonuç olarak, Türkiye'deki illerin anakent yönetimlerine dönüştürülmesi eğilimi en yüksek noktaya ulaşmış, anakent sayısı otuz olmuştur. Geride kalan 51 ilde yaşayan nüfusun tüm Türkiye nüfusunun ancak %25'ini kapsıyor oluşu düzenlemenin genişliğini göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca yüzölçümü olarak da çok geniş bir coğrafyada anakent yönetimlerinin sorumlu kılındığı görülmektedir. Bu geniş alanlarda ve geniş vatandaş topluluklarına götürülecek hizmetlerin de çeşitlenmiş olması uygulamalar açısından bir soru işaretidir. Öte yandan anakent yönetimlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte genişleyen kentsel alanlar ve kent hizmetlerinin yanında kentsel siyaset alanları da genişlemektedir. Bu alanlarda bir yandan belediyelerin rolleri sürekli artarken bir yandan hizmetlerin sunumu, hizmet önceliklerinin belirlenmesi, karar alma süreçlerine müdahale etme gibi hedeflerle farklı aktörler kentsel siyasal alanda mücadele etmektedirler (Ökmen, 2003, s. 201-202). Her ne kadar anakent yönetimlerinde savunuculuk faaliyetlerin daha düşük düzeyde kaldığı iddia edilse de katılım olanaklarının arttırılması bu eksikliği gidermeye yöneliktir (Vogel ve Harrigan, 2007, s. 305-306).

Engellilik ve Kentsel Alanda Katılım

Engellilik çalışmaları yakın dönemde yoğunlaşmış olmasına rağmen, bugün farklı toplumsal boyutları itibariyle disiplinlerarası bir hüviyettir. Alandaki ilk çalışmalar ağırlıklı olarak tıbbî kökenliken, ilerleyen dönemlerde beden sosyolojisi temeli altında tartışmalar yapılmaya başlanmıştır (Davis, 1995; Wendell, 1996). Ancak buna rağmen şimdiye kadar daha çok tıbbî araştırmalar ya da erişebilirlik konusuna odaklanan mimari ya da şehircilik çalışmaları ağırlık kazanmıştır (Bezmen, Yardımcı ve Şentürk, 2011, s. 18). Sosyal anlamda ise meseleyi ahlaki bir sorun olarak görme eğilimi devam etmiştir (Arıkan, 2002, s. 63). Ancak engellilik çalışmaları tıbbi, toplumsal ve hak temelli olmak üzere üç boyutta incelenebilir.

1970'lerde İngiltere'de başlayan engelli sivil toplum örgütlenmeleri, engelli haklarını toplumsal boyuta taşıdığı gibi engelli haklarını savunmada da bir itenek görevi üstlenmiştir. Engellilere yönelik ayrımcılığın önlenmesi talepleri zamanla engellilerin hak mücadelesine dönmeye başlamıştır. Toplumsal yaklaşımda engelli olmayan bireylere yönelik yadsımların öznel sonuçları doğurması nedeniyle normatif taleplere yönelim artmıştır (Arıkan, 2002, s. 61; Felder, 2012, s. 33-38). Bu çabalar 1975 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Sakat Hakları Beyannamesi ile karşılığını

bulmuştur. On üç maddelik metnin üçüncü maddesi özellikle önemlidir:

“Engellilerin insan haysiyetine saygı gösterilmesi, onun en doğal hakkıdır. Engelli kişilerin sakatlık veya noksanlıklarının sebebi, durumu ve ciddiyeti ne olursa olsun, aynı yaştaki sağlam arkadaşlarının sahip oldukları düzgün yaşama koşullarının mümkün olduğu kadar normal ölçüde ve çok miktarda sahip olmak haklarıdır.” (BM, 1975).

Bu yaklaşım, bütünleşme/entegrasyon söylemlerinden ziyade yetkinleştirme ve kendi bağımsız yaşam imkânlarının sunulması gibi talepleri öne çıkarmaktadır (Schwalb ve Theunissen, 2012, s. 64-77). Temelde eşit yurttaşlık hedefiyle çabalar yürütülmelidir. Sadece toplumsal hayata değil; siyasi, ekonomik, kültürel tüm yaşam alanlarında engelli bireylerin dâhili amaçlanmaktadır.

Hak temelli yaklaşımda özellikle insan hakları vurgusu vardır ve birey talepleri bu noktadan savunulur. Yine aynı bakış açısıyla kamusal idare de insan hakları gereğince engellilere yönelik politikalarını düzenlemek durumundadır. Engelli bireyin yaşadığı problemlerin bir insan hakkı ihlâli sorunu olduğu kabul edilmelidir (Graumann 2011: 47; Albert ve Hurst, 2005: 2’den aktaran Okur ve Erdoğan, 2010: 256). Engellilere yönelik politikaların eşit yurttaşlık temelinde ve farklılıklara tahammül çerçevesinde geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü engellilere fırsat sunulması yeterli bir çözüm değildir, fırsatlara işlerlik kazandırılması gerekmektedir.

Snaveley ve Desai (2001: 254) gibi yazarlar sivil toplum örgütlerinin yerel düzeydeki politika etkinliğine katkısını, yenilikçi yöntemler geliştirmek ve özel sektörün aksine kâr amacı gütmeyen hizmet sunumuna odaklanmak olarak ifade etmektedir. Bu nedenle ulusal politikalardan ziyade yerel ölçekli politikalara sivil toplum örgütlerinin etkisi daha fazla olmaktadır. Engelli politikaları ise bu katılım unsurları için önemli bir çalışma alanıdır. Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar ve pek çok ülke, engelli politikalarında sivil toplum aktörlerinin katılımını diğer politika alanlarına nazaran daha yaygın olarak sağlayabilmektedir. Engelli politikalarının dünya ölçeğinde sivil topluma dayalı biçimde gelişmiş olması ve ihtiyaç duyulan azami uzmanlık bilgisi, bu alandaki sivil toplum etkinliğini arttırmaktadır. Ayrıca sosyal ve siyasal katılımı sağlamada önemli bir aracı rolü üstlenen sivil toplum örgütlerinin de büyük kentsel alanlarda yoğunluk kazandığı görülmektedir. Kentsel alanı engelliler açısından önemli kılan bir diğer

etmen “Avrupa Kentsel Şartı”dır. İlgili madde (Sarıoğlu ve İşçioğlu, 2007: 256);

“(h)er kentlinin en temel hakkı, kentteki tüm sosyal etkinlik ve olanaklara, yaş, ırk, bedensel ve zihinsel kabiliyetlerine bakılmaksızın, kendi özgür iradeleriyle erişim hakkın sahiptir.”

hükümünü içermektedir. Bu nedenle kentsel alanda engelli varlığı hem güvence altına alınmış hem teşvik edilmiş olmaktadır. İlgili erişim hükümlerini sağlayabilmek için de kentsel alandaki engelli politikalarının uygun biçimde şekillendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye açısından da durum benzerlikler göstermektedir. Ayrıca hem uluslararası hem de ulusal mevzuat Türkiye’de engelli politikalarına katılım süreçlerini destekler niteliktedir. Örneğin Birleşmiş Milletler Engelli Bireylerin Hakları Sözleşmesine göre engelli politikalarının oluşturulması ve uygulanması süreçlerinde engellilere yönelik faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin desteğinin sağlanması ve uzmanlık bilgilerinden faydalanılmasına yönelik araçlar geliştirilmesi hüküm altına alınmıştır. 5825 sayılı kanun ile Türkiye mevzuatına da geçirilen bu düzenleme nedeniyle engelli politikalarına sivil toplumun desteğinin sağlanması beklenmelidir. Yine 2828 sayılı Sosyal Hizmet Kanunu’nun 4. maddesinde, engellilere yönelik tüm kararların engellilerin katılımıyla alınması hükmü getirilmiştir. Engelli sivil toplum örgütleri de bu kapsamda politika etkinliği için özellikle yerel düzeyde gittikçe daha etkin olmaya çalışmaktadırlar. Kentlerin ortak yaşam alanı olmaları hasebiyle, kent düzeyindeki uygulamaların da katılım yoluyla geliştirilmesi gerekliliği doğmaktadır. Halka dayalı yönetimler olarak nitelenen belediyeler bu açıdan ayrıca önemlidir (Çevikbaş, 1995, s. 76). Engellilere yönelik yasal düzenlemeler de bu konuyu vurgulamakta, örneğin 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 75. ve 77. maddelerinde de sivil toplum unsurlarının desteğini sağlamak adına, engelli dernekleri ve vakıfları ile işbirliği yapılabileceği ve engellilere yönelik hizmetlerde gönüllü kişilerin katılımının sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca 76. madde ile belirli kriterleri karşılayan kentlerde kurulması öngörülen kent konseylerinde engelli meclisleri oluşturularak yerel engelli politikalarında, sivil toplum aktörlerinin de katılımının sağlanması planlanmıştır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu uyarınca kurulması öngörülen engelli hizmet birimlerinin faaliyetlerini, aynı şekilde engellilere yönelik faaliyet gösteren sivil toplum örgütleriyle işbirliği halinde sürdüreceği yasal hüküm altına alınmıştır.

Engellilerin günlük yaşadığı pek çok sorunun temelinde yerel düzeydeki uygulamalar bulunmaktadır. Türkiye’de geçmişten bugüne dezavantajlı kesimlerin hamiliği ve onlara yönelik destek mekanizmaları yerel idarelere devredilmiştir (Başaran, 2014, s. 6-8). Genel engelli politikaları açısından da bu duruma uygun yasal düzenlemeler hazırlanmıştır. 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesinde hizmetin sunumunda engellilerin durumuna uygun yöntemlerin uygulanacağı belirtilmektedir. Kanunun 38. maddesinde ise belediye başkanının görevleri arasında engellilere yönelik hizmetler yürütmek ve engelliler merkezleri oluşturmak da sıralanmıştır. Ayrıca 60. maddede engellilere yönelik sosyal hizmetler ve yardımlar belediyenin giderleri arasında sıralanmıştır. 75. maddede de engelli dernek ve vakıfları işbirliği yapılabilecek kuruluşlar arasında sıralanmıştır. Aynı paralelde, 77. maddede engellilere yönelik hizmetlerde gönüllü kişilerin katılımına sağlayacak çabaların yürütülebileceği hüküm altına alınmıştır.

Anakentlerde hizmet yürüten büyükşehir ve ilçe belediyeleri ile sivil toplum örgütleri yöneticileri bu kapsamda öne çıkan aktörlerdir. Anakentler dışındaki 51 ilde yaşayan nüfusun tüm Türkiye nüfusunun ancak %25’ünü kapsıyor oluşu anakentlerin temsil yetisini göstermesi açısından önemlidir (TÜİK, 2016). Ayrıca yüzölçümü olarak da çok geniş bir coğrafyada anakent yönetimlerinin sorumlu kılındığı görülmektedir. Bu geniş alanlarda ve geniş vatandaş topluluklarına götürülecek hizmetlerin de çeşitlenmiş olması yerel politikalar için anakentlere ayrıca önem kazandırmaktadır.

Anakentlerde engellilik meselesini incelemek için öncelikle engelli politikalarının uygulama alanı olan kentlerdeki aktörlerin tespiti önemlidir. Kentlerin idarecileri arasında bulunan belediye yöneticileri bu kapsamda birincil aktörler konumundadırlar. Kentsel alanda politika yapımında en etkin aktörler belediye yöneticileridir. Dolayısıyla ana aktörler anakent ve ilçe belediyeleri üst yöneticileridir. 5216 sayılı kanun uyarınca kurulan büyükşehirler *engelli* hizmet birimleri ve bu birimlerin ilçelerdeki yansımaları⁶ politikaların uygulayıcıları olmaları hasebiyle bu birimlerin yöneticileri ikincil aktörlerdir. Sivil toplum örgütleri ise politikalara katılmaya çalışan, baskı grubu nitelikleriyle daha etkin politika uygulama süreçleri

6 2009/5 sayılı Devlet Denetleme Kurulu raporunda (2009: 36) mevzuatın öncelikle büyükşehirler için hazırlanmış olsa da diğer belediyeler için de bir rehber ve yönlendirici olduğu belirtilmiştir.

için çabalayan diğer bir aktör grubudur. Kentsel alanlarda yaşamlarını sürdüren engelli hemşehriler ise politikaların uygulanmasından doğrudan etkilenen aktörlerdir. Öte yandan 6360 sayılı kanun ile büyükşehirlerde yer alan il özel idarelerinin kapatılması ve büyükşehir yönetimlerinin hizmet alanlarının ve bütçe olanaklarının genişletilmesiyle birlikte tüm diğer politika alanlarında olduğu gibi engelli politikalarında da büyükşehirlerin rolü artmıştır. Ankara anakent yönetim alanının 6360 sayılı kanun ile birlikte dört kat büyüdüğü düşünüldüğünde, anakent yönetimlerinin rolü daha net ortaya çıkmaktadır.

“5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7. maddesinde de engellilere yönelik hizmetler sunmak belediyelerin görevlerinden sayılmıştır. Aynı kanunun 18. maddesi engellilere yönelik yapılacak sosyal hizmetler ve yardımlar büyükşehir belediye başkanının görevleri arasında sayılmıştır. Büyükşehir belediyelerinin giderlerinin sıralandığı 24. maddede ise engellilere yönelik sosyal hizmet ve yardımlar da yer almıştır (5216-24/j). 5216 sayılı kanuna 5378 sayılı kanunla eklenen geçici 1. madde ile büyükşehir belediyelerinde ‘engelli hizmet birimleri’ kurma yükümlülüğü getirilmiştir. Bu maddede;

“Büyükşehir belediyelerinde özurlülerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere özurlü hizmet birimleri oluşturulur. Bu birimler, faaliyetlerini özurlülere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği hâlinde sürdürürler.”

Engelli hizmet birimlerinin işleyişine dair 16.08.2006 tarihli “Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği” yayınlanmıştır. Yönetmelik yalnızca büyükşehirler için hazırlanmıştır, ancak Devlet Denetleme Kurulu’nun 2009 yılındaki raporunda yönetmeliğin diğer belediyeler ve il özel idareleri için de bir yönlendirici rehber olduğu belirtilmiştir (DDK, 2009, s. 36). “Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliğinin” 8. maddesinin 1. fıkrası (f) bendinde; engelli bireyleri nitelikli işgücü haline getirerek, çalışma yaşamına katılmalarını sağlamak üzere mesleki rehabilitasyon ve eğitim programları için başvuran özurlüleri değerlendirerek uygun mesleki rehabilitasyon ve mesleki eğitimleri vermek, büyükşehir belediyesi engelli biriminin görevleri arasında sayılmaktadır.

Aynı hüküm 5216 sayılı kanunda 5378 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile eklenmiştir. 5378 sayılı kanunun 12. ve 13. maddeleri ile engelli bi-

reylerin meslek seçebilmesi ve bu alanda eğitim alabilmesi için devletin gerekli tedbirleri alacağı bildirilmekte, iş ve meslek analizleri doğrultusunda gerekliliği mesleki rehabilitasyon, rehabilitasyon ve eğitim programlarının kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve diğer gerçek ve tüzel kişiler tarafından yerine getirileceği belirtilmektedir. Ayrıca 5216 sayılı kanunda engelli bireylere yönelik mesleki ve eğitim kursları açmak belediye başkanının görev ve yetkileri arasında sıralanmıştır. Belediyelerin engellilere yönelik yaygın eğitim faaliyetleri ayrı bir veri olarak derlenmemiş olmakla birlikte, tüm vatandaşlara yönelik olarak gerçekleştirilen kurs ve katılımcı sayıları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Belediyelerce Yürütülen Meslek Kursları Sayısı

Yıl	Kurs Sayısı	Kursiyer Sayısı		
		Toplam	Erkek	Kadın
2009	11.726	359.116	93.012	266.104
2010	13.339	550.132	193.647	356.485
2011	13.500	543.260	165.484	377.776
2012	16.169	658.332	195.295	463.037
2013	15.841	865.220	341.687	523.533

Kaynak: TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013

Belediyelerin engelliler açısından en önemli görevlerinden biri erişilebilirlikle ilgilidir. 5378 sayılı kanunun geçici 2. maddesi, tüm resmî yapıların, yolların, kaldırımların, tüm açık alanların ve tesislerin erişilebilir hale getirilmesi önemli oranda belediyelerin sorumluluğundadır. Konuyla ilgili ulusal engelliler veri tabanında yer alan engellilere yöneltilen sorularda, engelli bireylerin %66,9’u kaldırım ve yolların erişilebilir olmadığını, yaklaşık %60’ı da kamu binalarının ya da yaşam alanlarının kendilerine uygun düzenlenmediğini belirtmişlerdir (TÜİK, 2010: 27). İlgili düzenlemelere dair engellilerin düşünceleri Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1

Fiziksel Çevre Düzenlemelerine Yönelik Düşünceler

Fiziksel çevre düzenlemeleri Physical environmental arrangements	Toplam Total	Görme özür Visual disability	İşitme özür Hearing disability	Dil ve konuşma özür Language and speech disability	Ortopedik özür Orthopedic disability	Zihinsel özür Intellectual disability	Ruhsal ve duygusal özür Mental and emotional disability	Sürekli hastalık Chronic illness	Çoklu özürlük Multiple disability
Oturduğu bina (katlara ulaşma, bina içinde hareketlilik) Inhabited building (accessing floors, mobility in the building)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun Appropriate	28,8	27,2	34,1	41,6	25,4	31,3	33,5	26,5	27,6
Hayır, uygun değil Not appropriate	66,3	69,2	59,5	51,7	70,8	62,6	59,1	69,5	68,3
Fikri yok No idea	4,9	3,7	6,4	6,7	3,8	6,1	7,4	4,0	4,1
Kaldırım, yaya yolu ve yaya geçiti Sidewalks, walk ways and crosswalks	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun Appropriate	23,4	19,2	31,3	37,9	19,3	26,5	28,6	21,5	20,9
Hayır, uygun değil Not appropriate	66,9	71,3	59,8	54,1	71,9	62,5	59,1	69,8	69,7
Fikri yok No idea	9,8	9,6	9,0	8,0	8,8	11,0	12,3	8,7	9,5
Kamu binaları Public buildings	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun Appropriate	21,9	19,7	27,5	30,1	20,2	22,0	24,3	22,1	20,6
Hayır, uygun değil Not appropriate	58,4	62,8	54,1	48,1	63,8	53,5	56,2	60,9	60,0
Fikri yok No idea	19,8	17,5	18,4	21,8	16,1	24,5	19,5	17,1	19,5
Postane ve banka, vb. Post offices and banks, etc.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun Appropriate	19,7	18,7	25,5	29,2	19,8	19,8	22,6	19,7	17,3
Hayır, uygun değil Not appropriate	55,4	60,8	52,1	44,9	60,6	49,9	54,2	58,5	56,6
Fikri yok No idea	24,9	20,5	22,5	25,9	19,7	30,3	23,2	21,8	26,1

Fiziksel çevre düzenlemeleri Physical environmental arrangements	Toplam Total	Görme özürü Visual disability	İşitme özürü Hearing disability	Dil ve konuşma özürü Language and speech disability	Ortopedik özürü Orthopedic disability	Zihinsel özürü Intellectual disability	Ruhsal ve duygusal özürü Mental and emotional disability	Süreğen hastalık Chronic illness	Çoklu özürülük Multiple disability
Dükkan, market, mağaza, lokantalar Shops, markets, stores, restaurants	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun Appropriate	21,0	18,5	27,8	33,4	19,6	22,6	23,3	20,5	18,1
Hayır, uygun değil Not appropriate	59,5	64,3	54,3	49,5	63,7	55,5	56,8	61,9	61,0
Fikri yok No idea	19,5	17,2	18,0	17,2	16,7	21,9	19,9	17,6	20,9
Spor tesisleri Sports facilities	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun Appropriate	9,7	9,6	15,6	20,9	8,0	11,5	11,7	8,6	6,4
Hayır, uygun değil Not appropriate	38,4	37,6	36,5	34,2	41,5	38,1	40,6	39,1	37,0
Fikri yok No idea	51,9	52,7	47,9	45,0	50,5	50,4	47,7	52,3	56,6
Sinema, tiyatro vb. Cinema, theater, etc.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun Appropriate	8,2	7,8	12,5	20,2	7,7	9,8	10,0	7,5	5,3
Hayır, uygun değil Not appropriate	33,4	33,6	33,4	31,4	36,4	32,3	32,6	34,8	31,7
Fikri yok No idea	58,4	58,7	54,1	48,4	55,9	57,9	57,4	57,7	63,0
Park ve yeşil alanlar Parks, green areas	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun Appropriate	22,3	19,4	29,1	36,4	22,2	24,7	23,8	20,4	20,0
Hayır, uygun değil Not appropriate	43,3	46,2	40,0	38,5	48,2	40,7	43,4	45,2	42,4
Fikri yok No idea	34,4	34,3	30,9	25,2	29,7	34,7	32,8	34,4	37,6
Tatil yerleri ve oteller Holiday resorts, hotels	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun Appropriate	7,3	7,0	13,2	16,7	6,2	8,0	8,1	7,6	4,5
Hayır, uygun değil Not appropriate	28,1	28,4	25,5	27,0	30,6	26,9	29,8	29,6	26,9
Fikri yok No idea	64,6	64,7	61,4	56,3	63,1	65,1	62,1	62,8	68,7

Kaynak: TÜİK, 2010: 25-26

5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 73. maddesi ile büyükşehir belediyelerine ve nüfusu 50 binin üzerindeki belediyelere kentin gelişimine uygun olacak şekilde kentsel dönüşüm yapma yetkisi verilmiştir. Aynı maddede “5998 sayılı Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”la değişiklik yapılarak belediyelere verilen yetkiler genişletilmiştir (Yıldız,

2014, s. 108). Dolayısıyla engellilerin erişimi için uygun olmayan eski yapıların kentsel dönüşüm süreçlerinde uygun hale getirilmesi mümkün kılınmıştır. Ancak kentsel dönüşüm projelerinin ne derece amacına hizmet ettiği tartışmalı olmakla birlikte (Yıldız, 2014, s. 109), engellilere yönelik düzenlemelerin de eksik kaldığı, hatta Başbakanlık Toplu Konut İdaresi güdümünde yapılan pek çok yeni yerleşim alanlarında da engellilerin göz ardı edildiği görülmüştür.

Erişebilirlik önündeki engellerden biri fiziksel düzenlemeler iken, diğer bir boyut ulaşım imkânlarına yöneliktir. Anakentler içerisinde ulaşım faaliyetlerini yöneten ve denetleyen aktörler olarak anakent yönetimlerinin engellilerin erişimini arttırmada kilit bir rol üstlenmektedirler. Konuyla bağlantılı olarak engelli vatandaşların ulaşım araçlarını kullanabilme durumları ve ulaşım araçları çeşitliliğine göre durumlar ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Şekil 2

Engelli Bireylerin Taşıt Türlerine Göre Toplu Taşıma Araçlarını Kullanma Durumu

	Toplam Total	Görme özürlü Visual disability	İşitme özürlü Hearing disability	Dil ve konuşma özürlü Language and speech disability	Ortopedik özürlü Orthopedic disability	Zihinsel özürlü Intellectual disability	Ruhsal ve duygusal özürlü Mental and emotional disability	Süreğen hastalık Chronic illness	Çoklu özürlülük Multiple disability
Şehirlerarası otobüs									
Intercity bus	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Güçlük çekiyor Having difficulty	40,7	42,1	31,8	32,2	40,3	39,5	40,6	41,2	44,5
Güçlük çekmiyor Having without difficulty	32,3	38,7	45,2	36,9	40,4	24,7	34,4	36,5	27,2
Kullanmıyor Not using them	27,0	19,2	23,0	31,0	19,3	35,8	25,0	22,3	28,3
Uçak-Airplane									
Airplane	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Güçlük çekiyor Having difficulty	11,4	8,1	6,6	6,9	5,6	18,4	7,5	9,8	9,4
Güçlük çekmiyor Having without difficulty	8,8	11,2	15,7	11,8	13,3	0,6	11,6	14,4	7,9
Kullanmıyor Not using them	79,8	80,6	77,7	81,3	81,1	81,0	80,9	75,8	82,7
Şehir içi otobüs									
Innecity bus	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Güçlük çekiyor Having difficulty	44,0	45,0	35,1	33,9	41,4	45,6	42,6	43,6	46,1
Güçlük çekmiyor Having without difficulty	35,2	42,1	49,5	42,4	44,0	27,0	39,2	38,7	30,3
Kullanmıyor Not using them	20,8	12,9	15,4	23,7	14,6	27,3	18,2	17,8	23,5
Dolmuş ve minibüs									
Itney and minibus	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Güçlük çekiyor Having difficulty	46,0	47,2	37,3	37,2	43,5	48,1	43,0	45,4	47,6
Güçlük çekmiyor Having without difficulty	35,5	42,5	49,1	41,5	43,5	27,6	39,6	39,2	30,4
Kullanmıyor Not using them	18,5	10,3	13,6	21,2	13,0	24,3	17,4	15,4	21,9

	Toplam Total	Görme özür Visual disability	İşitme özür Hearing disability	Dil ve konuşma özür Language and speech disability	Ortopedik özür Orthopedic disability	Zihinsel özür Intellectual disability	Ruhsal ve duygusal özür Mental and emotional disability
Metro, tramvay, banliyö Metro, tram, suburban train	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Güçlük çekiyor Having difficulty	15,7	15,0	13,7	17,9	11,2	18,5	13,6
Güçlük çekmiyor Having without difficulty	16,0	19,1	24,3	21,2	19,0	12,1	16,1
Kullanmıyor Not using them	68,3	65,9	62,0	60,9	69,9	69,3	70,3
Tren-Train	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Güçlük çekiyor Having difficulty	15,2	15,0	11,9	13,1	12,7	17,6	13,0
Güçlük çekmiyor Having without difficulty	16,3	18,4	22,8	18,7	18,4	12,9	17,5
Kullanmıyor Not using them	68,4	66,6	65,3	68,1	68,8	69,4	69,6
Vapur, feribot, yolcu gemisi Steamship.							

Kaynak: TÜİK, 2010: 28-29

Belediyelerin görevleri yanında belediye sınırlarında yaşayan engelli vatandaşların talepleri de önemlidir. Engelli vatandaşların %75,5'inin belediyelerden mesleki ve sosyal rehabilitasyon talep ettikleri TÜİK'in 2010 yılındaki araştırmasında görülmüştür. En çok talep ise sağlık hizmetler, ardından ise gündelik yaşama dair destekler olduğu belirlenmiştir. Engellilerin belediyelere yönelik talepleri aşağıda Şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 3

Belediye Sınırlarında Yaşayanların Belediyelerden Hizmeti Talepleri

	Toplam Total	Görme özürlü Visual disability	İşitme özürlü Hearing disability	Dil ve konuşma özürlü Language and speech disability	Ortopedik özürlü Orthopedic disability	Zihinsel özürlü Intellectual disability	Ruhsal ve duygusal özürlü Mental and emotional disability	Süreçen hastalık Chronic illness	Çoklu özürlülük Multiple disability
Sağlık hizmeti desteği Health service support	92,7	91,8	92,9	85,9	93,7	92,2	89,4	93,0	93,5
Alışveriş, fatura yatırma vb. destekler Supports on shopping bill deposit, etc.	90,2	90,5	89,4	82,9	92,2	88,9	89,6	91,7	89,5
Su ücreti indirimi Discount on water fee	90,0	88,6	89,0	88,1	91,3	90,3	88,4	90,3	89,9
Rehberlik ve danışmanlık hizmeti Guidance and advice service	87,1	85,4	89,4	85,5	88,0	88,9	87,8	84,9	86,7
Özürülere uygun belediye tesisleri Municipal facilities for disabled persons	83,5	80,9	84,4	81,7	86,5	85,9	78,0	83,1	81,2
Ev temizliği ve işe desteği Household cleaning and subsistence support	83,3	83,1	80,8	78,5	86,7	82,4	84,7	83,8	83,2
Evde bakım desteği Home care support	82,0	77,8	75,4	72,5	80,8	83,6	82,4	83,1	82,9
Sosyal, kültürel ve sportif aktiviteler Social, cultural and sporting activities	81,8	82,0	84,0	84,5	85,8	85,2	80,9	79,2	77,4
Özürü aracı ile taşıma hizmeti Transport services by disabled vehicles	77,4	77,0	68,3	67,5	83,0	76,1	68,5	78,9	80,2
Toplu taşıma ücreti indirimi Discount on public transport fee	76,9	75,1	72,0	83,3	83,3	80,9	79,7	73,1	74,9
Mesleki ve sosyal rehabilitasyon hizmeti Vocational and social rehabilitation services	75,5	79,1	82,4	74,0	79,6	76,4	78,2	72,5	72,1

Kaynak: TÜİK, 2010: 54

Engelli vatandaşların belediyelerden en büyük beklentilerinin sağlık, rehabilitasyon ve gündelik işlere yönelik hizmetlere yönelik olduğu görülmektedir. Öte yandan hak temelli yaklaşımla çelişen bu beklentilerin genellikle geniş ölçekte hizmet sunmak durumunda olan, özellikle kırsal alanda hizmet sunumunda sorunlar yaşayan anakent yönetimleri tarafından da benimsendiği görülmektedir. Örneğin Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin özellikle bakım ve rehabilitasyon hizmetlerine ağırlık verdiği ve bu konuda öne çıktığı belirtilmektedir (Murat, 2009, s. 35-36).

6360 sayılı kanunla büyükşehirlerde il özel idarelerinin varlığı sona ermiş olsa da il özel idarelerinin de genel olarak engelli hizmetlerinden sorumlu olduğu söylenebilir. "5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu"nda doğrudan engellilere yönelik bir hüküm bulunmamakla birlikte, kanunun 6. maddesinde hizmetlerin vatandaşlara en yakın yerlerde ve uygun şekillerde sunulacağı ve engellilerin durumunun göz önünde bulundurulması gerekliliği vurgulanmıştır. Yine aynı kanunun 43. maddesinde de engellilere yapılacak yardımlar özel idarelerin giderleri arasında sıralanmıştır (DDK, 2009, s. 35-37). Bu açıdan bakıldığında il özel idarelerinin tüm görev ve sorumlulukları yüklenen anakent yönetimleri kırsal alanda da bu hizmetleri yürütme yükümlülüğünü almış bulunmaktadır.

Tartışma

Kentsel alandaki hizmetlerde engellilerin de gözetilmesi gerekliliğinin yasal düzenlemelerde yer aldığı görülmektedir. Ayrıca erişebilirlik, ulaşılabilirlik, yaşam alanlarının engellilere göre düzenlenmesi, bağımsız yaşam koşullarının sağlanması, istihdam destekleri geliştirilmesi gibi meselelerde kent yöneticilerine yükümlülükler verildiği görülmektedir. Ayrıca bu hizmetlerin sunumunda ve politikaların geliştirilmesi sürecinde engelli temsilcilerinin katkı sunabilmesine yönelik mekanizmalar da öngörülmüştür. Örneğin "5393 sayılı Belediye Kanununun" 75. ve 77. maddeleri bu minvaldedir. "Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği" de aynı şekilde sivil toplum işbirliğini öne çıkarmaktadır. Yine Büyükşehir Belediyeleri'nde kurulacak ihtisas komisyonlarında da uzman kişilerin görüşlerinden faydalanılabileceği belirtilmektedir. Ayrıca sosyal belediyeçilik uygulamaları için gönüllü katılım teşvik edilmektedir. Yine ve "5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda" sivil toplum örgütlerinin danışma işlevi üstlenebileceği belirtilmektedir. Öte yandan bu katılımın sadece danışma düzeyinde kalması, bu modeli pasif bir katılım olarak bırakmaktadır. Dolayısıyla kentsel düzeyde kimi pasif

katılım olanakları olduğu, öte yandan ciddi bir hizmet yükümlülüğü ve bu yükümlülüğe dair uzmanlık bilgisi ihtiyacı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Engellilere yönelik hizmetlerde yaşanan aksaklıkların önemli bir kısmı da 6360 sayılı kanun sonrası değişen hizmet alanları, hizmet ve kaynak bölüşümü gibi meselelerle bağlantılıdır. Özellikle geniş coğrafyalarda hizmet veren anakent yöneticilerinin engellilere yönelik hizmetleri tüm bölgelere yayması önünde kaynak sorunları önemli bir engel olarak durmaktadır. Bununla beraber sürekli ertelenen yasal zorunluluklar, ihmal edilen denetimler dolayısıyla hizmetlerde anakent düzeyinde bir yeknesaklığı imkânsız hale getirmektedir. Özellikle kırsal alanda erişebilirlik sorunlarının çözümü sürekli olarak ötelenmektedir. Yine bu bölgelerde engellilerin tespiti, bakımı gibi meselelerde de aksaklıklar yaşanmaktadır.

Yukarıda sıralanan tüm gelişmelerden hareketle, anakentlerde engellilere yönelik hizmetlerin geliştirilmesi noktasında atılması gereken pek çok adım olduğu görülmektedir. Tüm bu hizmetlerin engelliler için bir tür yardım algısıyla değil, yasal haklar olmalarından hareketle yerine getirilmesi pek çok aksaklığı da ortadan kaldıracaktır. Engelli vatandaşların özellikle kentsel düzeydeki politikalara katılımı noktasında çeşitli haklar elde ettikleri gözlenmektedir. Bu hakların kullanımı noktasında, sivil toplum örgütlerini sürece dâhil edecek uygulamalar ve yapıların oluşturulması son derece önemlidir. Sivil toplumun uzmanlık bilgisinden faydalanılması, taleplerin tespiti, sivil denetimlerin yaygınlaşması bu açıdan önemlidir. Kent konseylerinde yer alan engelli meclislerine işlerlik kazandırılmasının bu açıdan önemli olduğu düşünülmektedir. Tüm bu uygulamaların ve sonuçlarının daha geniş düzeyde tespiti için farklı ölçeklerde uygulanacak saha çalışmalarının sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi noktasında fayda sağlayacağı öngörülmektedir.

Kaynakça / References

Arıkan, Ç. (2002). Sosyal Model Çerçevesinde Özürlülüğe Yaklaşım, *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2(1), 11-25.

Atmaca, Y. (2013). Optimal Belediye Büyüklüğü ve Yeni Büyükşehir Belediye Yasası, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(2), 168-184.

Ayman-Güler, B. (2012). *Hükümetin 8 Ekim 2012 Günlü Bütünşehir Yasa Tasarısı Üzerine*, Erişim Tarihi: 01.09.2015, <http://www.yayed.org/uploads/yukleme->

ler/BUTUNSEHIRTASARIBAG.pdf

Ayman-Güler, B.(1987). Büyük Kentler İçin Yönetim Arayışları, *Türk İdare Dergisi*, 374, Mart, 117-143.

Başaran, S. (2015). *Engelliler Toplumsal Entegrasyonu Geliştirme Projesi Yurtdışı İnceleme Raporu* (İngiltere), Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Bezmez, D.; Yardımcı, S.ve Şentürk, Y. (2011) *Sakatlık Çalışmaları: Sosyal Bilimlerden Bakmak*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Birleşmiş Milletler (2008). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, Erişim Tarihi: 15.07.2017, <http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=22&pid=109>.

Birleşmiş Milletler (2008). *Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi*, Erişim Tarihi: 15.07.2017, www.un.org/disabilities/documents/natl/turkey.doc.

Birleşmiş Milletler (2008). *History of United Nations and Persons with Disabilities*, Erişim Tarihi: 15.07.2017, <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=134>.

Birleşmiş Milletler (1975). *Engelli Hakları Bildirgesi*, Erişim Tarihi: 15.07.2015, <http://eyh.aile.gov.tr/data/54256071369dc314a097ec24/humanrightsofpersonswithdisabilities.doc>,

Çevikbaş, R. (1995). Yerel Yönetimler, İşlevi ve Türkiye'deki Durumu, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 67, Sayı: 407, 69-97.

Çınar, T.; Çiner, C. U. ve Zengin, O. (2009). *Büyükşehir Yönetimi Bütünleştirme Süreci*, Ankara: TODAİE.

Davis, L. J. (1995). *Enforcing Normalcy: Disability, Deafness, and The Body*, London; Verso

Eke, A. E. (1985). Anakent Yönetimi ve Yönetimlerarası İlişkiler: Batı Deneyimi ve Türkiye, *Amme İdaresi Dergisi*, 18(4), 41-62.

Eke, A. E. (1982). *Anakent Yönetimi Yönetimlerarası İlişkiler*, Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, No: 505.

Erdoğan, G. ve Çubukçu, K. M. (2012). Bursa Metropolitan Alanının Mekansal Ve-

rimliğinin Fraktal Boyut ile Ölçülmesi: 5216 Büyükşehir Belediye Yasası Öncesi ve Sonrası, Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı (Ed.) *Kent Bölgeler, Metropolitan Alanlar Ve Büyükşehirler: Değişen Dinamikler Ve Sorunlar/3. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s.433-440), Ankara: Matsa

Felder, F. (2012). *Inklusion und Gerechtigkeit: Das Recht behinderter Menschen auf Teilhabe*. Frankfurt: Campus Verlag.

Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye* (2. Baskı), Ankara: Vadi Yayınları.

Görmez, K. (1993). Türkiye’de Anakent Yönetimi Sorunları, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 2 (1), s: 19-29.

Görmez, K. (1989). *Yerel Demokrasi ve Türk Belediyeciliği*, Ankara: Hizmet-İş Sendikası Yayınları.

Graumann, S.; Grüber, K.; Nicklas-Faust, J. ve Schmidt, S., [Edt] (2005). *Ethik und Behinderung. Ein Paradigmenwechsel*, Frankfurt: Campus Verlag.

Gül, H. (2012). ABD’de Metropolitan Alan Yönetimi, Türkiye İçin Çıkarımlar ve Yeni Anakent Yönetimi (Bütüncent) Kanun Taslağı Üzerine Düşünceler, Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı (Ed.) *Kent Bölgeler, Metropolitan Alanlar Ve Büyükşehirler: Değişen Dinamikler Ve Sorunlar/3. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s. 65-80), Ankara: Matsa.

İzci, F. ve Turan, M. (2013). Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi Ve 6360 Sayılı Yasa İle Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18(1), 117-152.

Kavruk, H. (2011a). Türk Yerel Yönetim Sisteminin Gelişimi, *Karınca*, 76(890), 24-34

Kavruk, H. (2011b). Londra Anakent Yönetimi, *Güncel Kent*, 1(1), 59-66.

Kavruk, H. (2009). Yerel Yönetimlerimiz ve 29 Mart 2009 Seçimleri, *Mostar Dergisi*, 4(51), 21-22.

Kavruk, H. (1992). Kır-Kent Farkının Hafiflemesi, Göç ve Göçü Önlemede Bir Faktör Olarak Kooperatifçilik, *Kooperatifçilik*, Sayı: 96, 36-50.

Keleş, R. (2006). *Kentleşme Politikası*, (9. Baskı), Ankara: İmge.

Keleş, R. ve Yavuz, F. (1989), *Yerel Yönetimler*, Ankara: Turhan Kitabevi.

Keleş, R. (1985). Türkiye’de Anakent Yönetimi, *Amme İdaresi Dergisi*, 18(1), 69-82.

Kesgin, B. (2014). Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 23(4), 1-15.

Kılınç, G. (2010). Çeyrek Asırlık Bir Tecrübe: Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinin Yapılanması ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 19(1), 67-89.

Köroğlu, N. T. (2015). Sınırları Genişleyen Belediyelerde Kentsel Çeper Ve Hizmet Sunumu Sorunsalı, *Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi*, 16-17 Nisan 2015, Eskişehir.

Murat, S. (2009). Genel Olarak Özürlülere Yönelik Çalışmalar ve İSMEK Örneği, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 56, 21-89.

Oğuz, C. ve Özbek-Sönmez, İ. (2012). Kentsel Bölgelerde Yönetişimin ve Bütünleştirme Yaklaşımlarının Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi - İzmir Örneği, Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı (Ed.) *Kent Bölgeler, Metropoliten Alanlar Ve Büyükşehirler: Değişen Dinamikler Ve Sorunlar/3. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s. 81-91), *Kitabı*, Ankara: Matsa.

Okur, N. ve Erbil-Erdugan, F. (2010). Sosyal Haklar ve Özürlüler: Özürlülük Modelleri Bağlamında Tarihsel Bir Değerlendirme, *ç. II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Yayınları, 245-263.

Ökmen, M. (2003). *Kent, Çevre ve Globalleşme*, Alfa: Bursa.

Özdemir, S. ve Meşhur, M. Ç. (2011). 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası’nın Belde Belediyelerinin Planlama Süreçleri Üzerinde Yarattığı Etkiler, *MEGARON*, 6(3), 171-183.

Sarıoğlu, S. ve İşçioğlu, D. (2007). Türkiye ve Avrupa Kentsel Şartı’ndaki Özürlü Hakları, A. Mengi (Ed), *Yerellik ve Politika: Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi* içinde (s.255-266), Ankara: İmge.

Schwalb, H. ve Theunissen, G. [Edt.] (2012). *Inklusion, Partizipation und Empowerment in der Behindertenarbeit: Best Practice-Beispiele: Wohnen - Leben - Arbeit*

beit – Freizeit. Stuttgart: Kohlhammer.

Sezer, Ö. (2008). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi: Ankara, <http://88.255.216.16/landpage?op=3&ms=http://ulusaltezmerkezi.com/kuresellesme-surecinde-turkiyede-yerel-yonetimlerin-yapisal-ve-islevsel-donusumu/>

Snavely, K. ve Desai, U. (2001). Mapping Local Government-Nongovernmental Organization Interactions: A Conceptual Framework, *Journal of Public Administration Research and Theory*, 11(2), 245-263.

Tekel, A. (2009). Türkiye’de Metropolitan Alan Yönetiminden Metropolitan Yönetişime Geçiş: Ankara Örneğinde Bir Değerlendirme, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18, 191-214.

Tuzcuoğlu, F.(2003), *Metropolitan Yönetim*, Sakarya: Sakarya Kitabevi.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı – Devlet Denetleme Kurulu (2009). *2009/5 sayılı Denetleme Raporu*, 27/08/2009.

Türkiye İstatistik Kurumu (2015) *Türkiye Demografik İstatistikler*, Erişim Tarihi: 14.06.2017, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059.

Türkiye İstatistik Kurumu (2013). *Kurum ve Kuruluşlara Göre Yaygın Eğitim Faaliyetleri*, Erişim Tarihi: 14.06.2015, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018.

Türkiye İstatistik Kurumu (2010). *Özürülülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması*, Ankara: TÜİK.

Türkiye İstatistik Kurumu [Devlet İstatistik Enstitüsü] (2002). *Türkiye Özürülüler Araştırması*, Erişim Tarihi: 07.07.2015, <http://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf>.

Vogel, R. K. ve Harrigan, J. (2007). *Political Change In the Metropolis* (8th Edt.) New York: Pearson Longman.

Wendell, S. (1996). *The Rejected Body: Feminist Philosophical Reflections on Disability*, New York: Routledge.

Yenigül, S. B. ve Çamur, Kübra Cihangir (2012). Türkiye’de Metropoliten Alan Yönetimine İlişkin Yasal Düzenlemeler: Ankara Metropoliten Alan İncelemesi, Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı (Ed.) *Kent Bölgeler, Metropoliten Alanlar Ve Büyükşehirler: Değişen Dinamikler Ve Sorunlar/3. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s.93-112), Ankara: Matsa.

Yıldız, C. (2014). *Büyükşehirlerde İmar Uygulamalarında Hesap Verebilirlik*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi:

Mevzuat

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (1983).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (1983).

195 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi konulu Kanun Hükmünde Kararname (1984)

3030 sayılı kanun Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun (1984)

3306 sayılı Adana İlinde İki İlçe Kurulması Hakkında Kanun (1986)

3391 sayılı Bursa İli Merkezinde Üç İlçe Kurulması Hakkında Kanun (1987)

3398 sayılı Gaziantep İli Merkezinde Üç İlçe Kurulması Hakkında Kanun (1987)

3399 sayılı Konya İli Merkezinde Üç İlçe Kurulması Hakkında Kanun (1987)

3508 sayılı Kayseri İli Merkezinde Üç İlçe Kurulması Hakkında Kanun (1988)

3723 sayılı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (1992)

504 sayılı Yedi İlde Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1993)

593 sayılı Sakarya İlinde Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2000)

6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle

Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012).

6447 sayılı On üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması Hakkında Kanun (2013)

6574 sayılı Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (2014).

Summary

It is possible to say that the disabled population is located in urban areas where services are concentrated (Kesgin, 2014: 4). In this respect, the city governments gain a special importance in terms of disabled politics. As long as the number of units in the management of field increases, it becomes difficult to determine the limits of responsibility, and the costs of services are increasing. So, it is the most economical approach to manage the city under a single administration at the metropolitan level, if possible. The integration and the unification of all the local governments are objective in this way (Gül, 2012, p.68, Tekel, 2009, p.192).

The structures of the metropolitan governments also differ in terms of organizational qualities and institutional processes. It is possible to collect these models under three headings: The first model is a one-stage management. In this model, local administration units are merged, and tasks are collected in one hand. It can be said that the two-stage administration, which is the second model, reminds of federation managements more. The third model has been applied in two ways as ‘short-term’ and ‘long-term’ managements depending on demand. While special associations are seen in the short-time forms, unions or local federations appear in the long-term administrations (Eke, 1985, p.46, Görmez, 1993, p.20, Ayman-Güler, 1987, p.118, Keles, 1985, p. 71-72; Yıldırım, 2014, pp. 327-342).

Article 127 of the Constitution in Turkey in 1982, there is an article expressing that a law may be issued for “*a special form of government for the larger urban centers*”. This statement came to life with the decree-law named “*Administration of the Metropolitan Municipalities*” numbered 195 in 1984, and the metropolitan administrations were established for Istanbul, Ankara and Izmir (Kılınç, 2010, p.72). After three major cities, new districts were established respectively in Adana, Bursa, Gaziantep, Konya, Kayseri, Eskişehir, Samsun, Antalya, Mersin, Kocaeli, Erzurum, Diyarbakır,

and Sakarya; and these cities were transformed into the metropolitan city (Çınar, Zengin and Çiner, 2009, p.53; Keleş, 2012, p.3; Özdemir and Meşhur, 2011, p.174).

With the Law No. 5216 issued in 2004, a population criterion was added in addition to having at least three district municipalities for the condition of being a metropolis, and the province center population was stipulated with 750 thousand or more. With the law numbered 6360 issued in 2012, 26 new districts were established, and 13 new metropolitan municipalities were established. The total number of metropolitan cities was increased to 29 (İzci and Turan, 2013: 119). With the Law No. 6447, an amendment was made to the Law No. 6360, and it was decided that Ordu Province was also a metropolis (Atmaca, 2013, p.177). Thus, the number of metropolitan in Turkey has increased to the thirty. It is important to show the width of the arrangement that the remaining population living in 51 provinces covers 25% of all over Turkey.

Disability and Participation the Urban Area

While disability studies were predominantly of medical origin, some discussions began under the body sociology base in later periods (Davis, 1995; Wendell, 1996). In social meaning, the tendency to see the issue as a moral problem continued (Arikan, 2002, p.63). However, disability studies can be examined in three dimensions as medical, social, and rights-based.

The requests for the prevention of discrimination against the disabled have gradually begun to return to the rights struggle of the disabled. Due to the subjective consequences of denials to the non-disabled people in the social approach, the tendency towards normative demands has increased (Arikan, 2002, p.61; Felder, 2012, pp. 33-38). These efforts were dealt with by the United Nations in 1975 with "*Declaration on the Rights of Disabled Persons*". The third article of the thirteen-point text is particularly important:

"Disabled persons have the inherent right to respect for their human dignity. Disabled persons, whatever the origin, nature and seriousness of their handicaps and disabilities, have the same fundamental rights as their fellow-citizens of the same age, which implies first and foremost the right to enjoy a decent life, as normal and full as possible" (BM, 1975).

Public administrations should also regulate their policies on the disabled in accordance with human rights. The problems experienced by the disabled person should be considered as a human rights violation problem (Graumann, 2011: 47; Okur and Erdoğan, 2010: 256 cited from Albert and Hurst, 2005: 2).

Another factor that makes the urban area important for the disabled is “European Urban Charter”. The related article (Sarıoğlu and İşçioğlu, 2007: 256) contains the following judgment:

“Furthermore, the Charter insists that such rights are applicable to all urban dwellers without discrimination in respect of sex, age, origin, race, belief, socio-economic or political position, physical or psychological handicap” (article: “Town and City Dwellers as Urban Citizens”)

For this reason, the existence of the disabled people in the urban area has been both assured and encouraged.

Both international and national legislation lends support to the process of accession to the disability policies in Turkey. For example, according to “*Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)*”, it has been brought under provision to provide support for non-governmental organizations, which operate for the disabled in the process of establishing and implementing the disability policies, and to develop tools for benefiting from their expertise. It should be expected to provide support of civil society towards the disability policies by Turkey passed the regulations with the Law No. 5825. Additionally, in the Article 4 of the Law No. 2828 *Social Service*, a provision was made for all decisions regarding the disabled to be taken with the participation of the disabled persons. Civil society organizations operating in the disabled people are also trying to become more active especially at the local level for policy effectiveness in this way. Due to the fact that cities are a common living space, the necessity of developing applications at city level through participation is arisen. The municipalities that are described as public-based administrations are also important in this regard (Çevikbaş, 1995, p.76). Legal regulations for the disabled also emphasize this issue. For example, in the 75th and 77th articles of the Municipal Law No. 5393, it was emphasized to enable to cooperate with the disabled associations and foundations and to provide the participation of volunteers in disability services, in order to ensure support of civil society elements.

For the general disability policies, some appropriate legal arrangements have been regulated for this situation. In the Article 38 of the Law, it is also listed that service for the disabled and the establishment of centers for the disabled are among the duties of the mayor. In addition, social services and assistance for the disabled are ranked among the expenses of the municipality in the Article of 60. It is reported that the government will take necessary measures to enable the disabled people to choose a profession and to receive education on this field with the Articles 12 and 13 of the Law No. 5378. It is also stated that the professional habilitation, rehabilitation, and education programs required in line with business and professional analyses are to be carried out by public institutions and organizations, municipalities, and other real and legal persons. In general, there are practices at the local level on the basis of many problems that the disabled people daily experience. The patronage of the disadvantaged groups and the support mechanisms for them have been transferred to the local administrations in Turkey from the past to today (Başaran, 2014, pp. 6-8).

Discussion

The necessity of safeguarding the disabled's interests in the services in the urban area is observed to include in the legal regulations. In addition, it seems that the city administrators have obligations on issues such as accessibility, availability, regulation of living areas according to disabilities, provision of independent living conditions, and development of employment supports. Besides, some mechanisms have been envisaged for the representation of the disabled representatives in the provision of these services and for the process of development of policies. It appears that many steps are taken at the point of development of disability-oriented services in the metropolitan areas. All of these services will not be able to provide a kind of help for people with disabilities, but rather its execution will abolish many troubles, by moving that it is legal rights. At the point of use of these rights; it is extremely important to constitute practices and structures that will involve civil society organizations in the process. It is important for utilizing the expertise information of civil society, identifying the demands, and widening the civilian inspections in this perspective. It is considered that the functioning of the disabled assemblies in the city councils is important in this respect.